

Indholdsfortegnelse

Indledning	2
Kommunernes rolle indenfor demensområdet.....	2
Temaer i fokus inden for demensområdet	3
Større initiativer inden for demensområdet.....	6
National Demenshandlingsplan 2025	6
Welfare Tech – Dansk-tysk demenssamarbejde	6
Demensalliancens demonstrationskoncept	6
Forskningsprojekter om pårørende til demente.....	7
Kommunale projekter – eksempler	7
Odense Kommune:	7
Kolding og Fredericia kommuner	8
Aalborg Kommune	8
Aarhus Kommune.....	8
Næstved Kommune	9
Stevns Kommune.....	9
Hillerød kommune	9
Varde kommune	9
Regionsprojekter på sygehuse – eksempler	9
Sygehus Lillebælt	10
Sydvestjysk Sygehus.....	10
OUH Odense Universitetshospital – Svendborg Sygehus	10
Aktører inden for demensområdet	10

Indledning

I dag har omkring 35.000 danskere over 65 år fået en demensdiagnose, men det anslås, at det samlede antal mennesker, der lever med demens, er mere end dobbelt så højt. Det tal vil stige i takt med at befolkningen bliver ældre (Sundheds- og Ældreministeriet, 2017).

Demenssygdomme har ikke én, men mange årsager. Alder, arveanlæg, livsstil og miljø spiller sammen og har indflydelse på risikoen for at udvikle demens. Risikoen for demens stiger med alderen, og alder udgør dermed den væsentligste risikofaktor. Kun få procent af demenstilfældene er direkte arvelige. Demens involverer mange parter. Ud over personen med demens inddrages som regel også de nærmeste pårørende, egen læge, en demensenhed eller hukommelsesklinik samt kommunens demenskoordinator.

Kommunernes rolle indenfor demensområdet

Kommunens tilbud til demente og deres familier ydes primært ud fra Loven om social service.

Hver kommune har udviklet en servicedeklaration for de lovpligtige ydelser.

Servicedekclarationerne kan fås ved henvendelse til kommunen og ligger ofte på kommunens hjemmeside. Når man får stillet en demensdiagnose før den almindelige pensionsalder, indledes der typisk en pensionssag. Hver person har i sin kommune en sagsbehandler, der varetager ens pensionssag. Mange kommuner har en demenskoordinator eller en demenskonsulent. Det er en særligt uddannet fagperson, der har viden om demenssygdomme og som ved, hvad kommunen har af tilbud til den demente og deres familier. Har man brug for støtte og bistand fra hjemmeplejen, kan man ved henvendelse til kommunen få kontakt til en visitator, der efterfølgende kommer ud og vurderer behovet for hjælp.

Kommunerne kan tilbyde demente/pårørende:

- Sygeplejebistand
- Hjælp til rengøring, at få varmet mad, medicin og anden praktisk bistand
- Hjælp til personlig pleje
- Madordning
- Dagtilbud som f.eks. væresteder eller dagcentre
- Fysisk træning og vedligeholdelse af hverdagsfunktioner hos en ergo-eller fysioterapeut
- Hjælpemidler
- Hjemmevejledning specielt til yngre demente.
- Hjælp til ansøgning til ældrevenlig bolig, plejebolig o.l.
- Aflastningsophold
- Ledsageordning for personer under 67 år efter § 97.

Den følgende kortlægning er baseret på dokumenter fra følgende kilder:

- Ældresagen: www.aeldresagen.dk
- Alzheimerforeningen: www.alzheimer.dk
- Demensven (under Alzheimerforeningen): <https://demensven.dk>
- Nationalt Videnscenter for Demens: <http://www.videnscenterfordemens.dk>

- Sundhedsstyrelsen, Enhed for ældre og demens: <https://www.sst.dk/da/om-os/organisation/aeldre-og-demens>
- Welfare Tech: www.welfaretech.dk
- Kommunernes Landsforening: www.kl.dk
- Kommunale hjemmesider

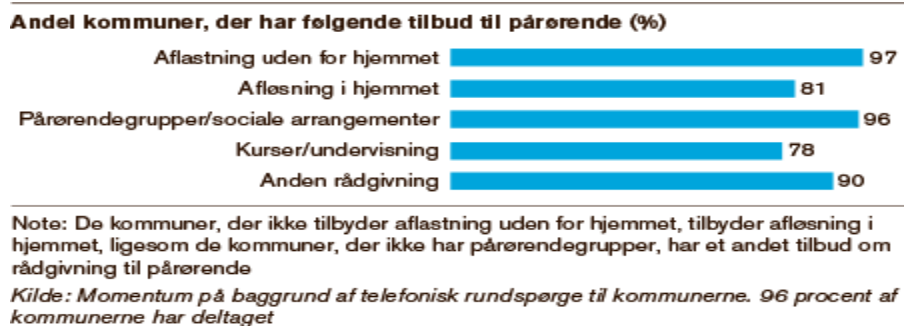
Temaer i fokus inden for demensområdet

Stigende andel af demente i samfundet

Der er ca. 8.000 nye tilfælde af demenssygdomme hvert år. Ifølge Nationalt Videncenter for Demens betyder dette, at 400.000 oplever demens i familien. De fleste demenssygdomme er fremadskridende. Der findes ingen helbredende kur mod sygdommen. Den demensramte bliver langsomt dårligere, og behovet for hjælp vil vokse. Længden af forløbet kan variere fra nogle få år til flere årtier, inden man dør af sygdommen.

Fokus på pårørende som oplever demens i familien

Demens er et langt sygdomsforløb, som er hårdt for den demensramte men også familien/de pårørende. Pårørende til personer med demens bliver ofte nedslidte og fordi det er et meget langvarigt sygdomsforløb, kan helbredet hos pårørende blive påvirket fysisk og psykisk. Bl.a. derfor tilbyder kommuner også tilbud målrettet pårørende. Typer af tilbud er vist i nedenstående tabel.

Stort set alle kommuner har ansat personer med en demensfaglig uddannelse. Deres opgaver er at vejlede, rådgive og støtte mennesker med demenssygdomme og deres pårørende individuelt og i grupper. Frivillige organisationer, såsom Ældresagen og Alzheimer Foreningen, sidder også inde med viden om demens og tilbyder også støtte til pårørende.

Tabu omkring demens (pårørende)

Der opleves fortsat at være tabuer omkring demenssygdomme og derfor forsøger ægtepar meget ofte at klare sig selv, indtil problemerne er så store, at det er nødvendigt at få hjælp udefra. På dette tidspunkt er den raske ægtefælle ofte meget slidt, og det er svært at skabe tilstrækkelig med tillid til, at ægtefællen tør overlade pleje- og omsorgsopgaver til andre. Dette problem viser sig f.eks. ved, at raske pårørende ofte efterspørger mere afløsning og aflastning, men når der skal

indgås konkrete aftaler, kan det være meget svært for den kommunale medarbejder at få aftalerne på plads. Det er derfor afgørende, at de kommunale aktører inddrages så tidligt som muligt i det enkelte forløb for at sikre en god kontakt til familien.

Aflastning – overgangen fra borgerens hjem til aflastningstilbud

I mange kommuner er den fremherskende holdning, at aflastning skal foregå på dag- og døgnpladser, da den individuelle afløsning i eget hjem vurderes at være for omkostningstung. I praksis viser det sig, at når pårørende først efterspørger hjælp langt henne i forløbet, er det ofte sådan, at det er svært at tage imod tilbud om dag- og døgnafkastning, da det simpelthen er for voldsom en overgang for både den demente og den pårørende. Den pårørende har svært ved at give slip og den demente kan reagere voldsomt på at blive flyttet ud af sine kendte rammer, hvilket forstærker den pårørendes modvilje. Det optimale forløb er, at demenskonsulenten inddrages meget tidligt i forløbet og gerne suppleret af et par ugentlige aflastningstimer i hjemmet. Herfra kan der ske en stille introduktion til dagaflastningstilbud, så både den demente og den pårørende bliver trygge ved tilbuddet. Erfaringerne viser, at med afsæt i denne metode er der gode muligheder for, at både den demente og den pårørende på sigt kan trives med optrapning til flere gange aflastning ugentlig eller daglig aflastning.

Fokus på risiko og forebyggelse

Den mest centrale risikofaktor for udvikling af demenssygdom er alder. Men andre faktorer har også betydning. Det er f.eks. arvelighed, helbred, kost og ernæring, motion og livsstil og sociale faktorer. Man ved ikke endnu hvorfor demenssygdomme opstår og derfor ved man heller ikke præcist, hvordan man undgår at blive ramt af en demenssygdom. Man kan dog selv nedsætte risikoen for at udvikle en demenssygdom. Det beskrives i følgende faktorer:

- Socialt samvær med andre har en positiv effekt på, hvordan mennesker med en demenssygdom lever med sygdommen.
- Et sundt og aktivt liv nedsætter risikoen for hjerte-/karsygdomme. Det er også sundt for hjernen og dermed nedsætter du også risikoen for at udvikle demenssygdom.
- Varieret og sund kost med bl.a. frugt, grøntsager og fuldkornsprodukter.
- Fysisk aktivitet nedsætter risikoen for at udvikle en demenssygdom. Men pulsen skal gerne op.
- Mentalt stimulerende aktiviteter nedsætter risikoen hos ældre for at udvikle en demenssygdom.

Kompetenceudvikling i kommunerne

Der er fokus på at skabe en forsat kompetenceudvikling i kommunerne, der både fokuserer på at uddanne et tilstrækkeligt antal specialister og dygtige generalister. Den nationale handlingsplan for demens fra 2017 sætter især fokus på kompetenceudvikling i kommunerne. I den forbindelse har der været nedsat en pulje, hvorfra 32 af landets kommuner har fået tilgodeset deres ansøgninger. Sundhedsstyrelsen modtog 107 ansøgninger fra regioner og kommuner.

Bl.a. Billund Kommune blev tilgode med 500.000 kroner. Pengene skal bruges på uddannelse og opkvalificering af 25 medarbejdere, der arbejder med demente borgere i det daglige.

Baggrunden for Billund Kommunes ansøgning er, at kommunen har uddannet 14 nøglepersoner i demens gennem Sundhedsstyrelsens Demensrejsehold hen over fem måneder i 2016-17. Udover uddannelsen af de 25 medarbejdere på akademisk niveau samt to medarbejdere på diplomniveau i særlige praksisnære metoder er der også særlige uddannelsesaktiviteter for hele medarbejdergruppen indenfor demens.

Inddragelse af frivillige (bl.a. som hjælp til aflastning af pårørende)

I en del kommuner har der været gennemført store projekter med fokus på inddragelse af frivillige, når det gælder borgere med demens. Erfaringerne på feltet er mange og meget forskellige, men fælles gælder det, at der er gode muligheder for at inddrage frivillige i arbejdet med demente. De bedste erfaringer opnås dog, når indsatsen har afsæt i et fællesskab. Fællesskabet kan enten udspringe af et aktivitetscenter eller i fællesarrangementer, hvor både den demente og den raske pårørende deltager. Der er knapt så gode erfaringer med at anvende frivilligt arbejde i borgerens eget hjem, fx i form af besøgsvenner til demente. Dette skyldes sandsynligvis både, at det er en særlig svær opgave at være besøgsven for en dement, som måske har svært ved at samtale, og at man som frivillig ikke får så meget igen, som tilfældet er i mere traditionelle besøgsven-ordninger.

Indretning (bl.a. af plejehjem)

Flere kommuner bygger eller ombygger plejehjem, så de kan rumme et stigende antal demente (bl.a. Aalborg og Odense er langt fremme). Den verdenskendte hollandske demenslandsby Hogeweyk fungerer ofte som forbillede og er et internationalt klassisk 'best practice' eksempel. Byen bygger på at de demente skal leve et liv, der er så normalt som muligt i forhold til det liv, de hidtil har levet samt i overensstemmelse med den livsstil, som de er trykke ved. Derfor er landsbyen bygget op, så demente lever i små grupper, hvor de kan leve deres individuelle liv, har en normal livsførelse og lever et socialt liv. Stifteren af den hollandske demenslandsby Yvonne van Amerongen-Heijer har bl.a. besøgt Aalborg Kommune i 2015.

For mere info: <https://hogeweyk.dementiavillage.com/en/>

Større initiativer inden for demensområdet

National Demenshandlingsplan 2025

En national handlingsplan blev lanceret af Regeringen i 2017, hvori tre klare mål opstilles for den fremtidige demensindsats: 1) Danmark skal have 98 demensvenlige kommuner, 2) flere mennesker med demens skal udredes, og 80 pct. skal have en specifik diagnose og 3) pleje- og behandlingsindsatsen skal forbedres, så forbruget af antipsykotisk medicin blandt mennesker med demens bliver nedbragt med 50 pct. frem mod år 2025. I den nationale demenshandlingsplan 2025 er der afsat 470 mio. kr. til konkrete initiativer. I den forbindelse er der nedsat en pulje med fokus på at skabe praksisnære kompetenceløft i kommuner og regioner på demensområdet. Initiativet *Praksisnært kompetenceløft* i kommuner og regioner er en ansøgningspulje under handlingsplanens fokusområde 5 *Øget videns- og kompetenceniveau*. Puljen løber over knap 3 år.

Demenshandlingsplanen tager udgangspunkt i tre overordnede målsætninger:

- Danmark skal være et demensvenligt land, hvor mennesker med demens kan leve et værdigt og trygt liv.
- Behandling og pleje af mennesker med demens skal tage udgangspunkt i den enkeltes behov og værdier og tilbydes i sammenhængende forløb med fokus på forebyggelse, tidlig indsats, nyeste viden og øget forskningsindsats.
- Pårørende skal inddrages aktivt og samtidig have mere støtte i livet som pårørende.

På baggrund af disse målsætninger foreslår regeringen tre nationale mål for demensindsatsen frem mod 2025:

- Danmark skal have 98 demensvenlige kommuner.
- Flere mennesker med demens skal udredes, og 80 % skal have en specifik diagnose.
- En forbedret pleje- og behandlingsindsats skal nedbringe forbruget af antipsykotisk medicin blandt mennesker med demens med 50 % frem mod år 2025.

Welfare Tech – Dansk-tysk demenssamarbejde

Welfare Tech følger den nationale demenshandlingsplan tæt og er desuden sammen med en række partnere gået ind i det dansk-tyske demenssamarbejde *Demantec*, der arbejder for at fremme et selvstændigt liv for mennesker med demens og forbedre plejetilbuddene ved hjælp af teknologi.

Demantec er finansieret af Interreg Deutschland-Danmark med midler fra Den Europæiske Fond for Regionaludvikling og Syddansk Vækstforum. Kontaktperson: Karen Lindegaard, seniorkonsulent i Welfare Tech, +45 2461 1931, e-mail: karli@welfaretech.dk

Demensalliancens demonstrationskoncept

Målet med projektet var at skabe et demensvenligt Danmark, hvilket kræver samarbejde og videndeling på tværs af organisationer, eksperter og kommuner. Derfor udviklede Demensalliancen i sommeren 2015 et udviklingsrum, hvor de sammen med de seks inviterede

kommuner, kunne sætte fokus på den lokal demensindsats i kommunerne. Demensrummet har konkret bestået af 4 temadage i løbet af efteråret 2015, hvor kommunerne mødt eksperter, videnspersoner og fagfolk fra Demensalliancens partnere og alliancens netværk. Over 40 videnspersoner har bidraget i dette arbejde og har med stort engagement, og vilje til at løfte demensindsats i Danmark, bidraget med ny viden, nye vinkler og udfordret kommunernes vanetænkning.

Forskningsprojekter om pårørende til demente

Center for Sundhedstjenesteforskning og Teknologivurdering (CAST) ved Syddansk Universitet og Odense Universitetshospital har gennemført to forskningsprojekter om samboende og pårørende til demente for Servicestyrelsen. De afdækker forskellige aspekter af de samboende og pårørendes situation, behov og ønsker om støtte og aflastning. Forskningen viser bl.a., at pårørende til demente oplever en række ændringer i forhold til samlivet med den demente ægtefælle og kontakten til venner og familie. De pårørende oplever også, at situationen påvirker deres helbred og livskvalitet og varetagelse af de daglige gøremål. Disse ændringer er i større eller mindre grad med til at belaste de pårørende, hvis de ikke får den rette støtte og rådgivning, der kan imødekomme deres behov. Læs mere på Servicestyrelsens hjemmeside:

<http://www.servicestyrelsen.dk/wm143466>

Et finsk studie offentliggjort i 2006 viste, at blandt ægtefæller til demente angav en tredje del, at de havde et subjektivt dårligt helbred (Ravio, Minna et al, 2006; "How does the official system meet needs for spouse caregivers of dementia patients?").

I et britisk studie offentliggjort i 2005 fandt man, at familiemedlemmer, der ydede omsorg til en langvarigt syg i hjemmet, var i risiko for at udvikle symptomer på psykisk belastning og psykisk sygdom. Risikoen steg progressivt med tidsforbruget på omsorgsopgaven (Hurst, 2005; British Household Panel Survey).

Et amerikansk follow-up studie over 4 år viste en overdødelighed på 63% for ægtefæller, der subjektivt følte sig mentalt eller følelsesmæssigt belastet. Overdødeligheden tilskrives i studiet undertrykkelse af egne symptomer og behov. (for artiklen se: Schultz, Richard & Beach, Scott R., 1999).

Kommunale projekter – eksempler

Odense Kommune:

I Odense Kommune implementerer man hjælpemidlet DoMyDay hos hjemmeboende demente borgere. Dette er en digital ven i form af en telefon, som hjælper den demente med at huske aftaler og giver vejledning til, hvordan opgaver skal udføres. Teknologien er oplagt til mennesker,

der lider af demens, hjerneskade, Parkinsons eller andre kognitive udfordringer, da den kan tilpasses specifikt til den enkelte borgers behov. Virksomheden Tele Call står bag løsningen.

DoMyDay er siden sommeren 2016 blevet testet af yngre demente borgere i Odense Kommune. Den velfærdsteknologiske vurdering viser, at borgerne er blevet mere selvhjulpne, efter de har fået DoMyDay. Opgaver, der tidligere har krævet støtte fra andre, kan nu klares på egen hånd af testpersonerne selv. Det inkluderer blandt andet at holde kalender, huske at tage sin medicin, huske sine morgenrutiner, støvsuge, slå græs, lave mad, holde aftaler med folk, gøre rent og vaske tøj. I et enkelt tilfælde har testpersoner sågar ikke haft brug for besøg af fagpersonale, hvilket var utænkeligt før. Med de gode resultater scorer DoMyDay også topkarakter i vurderingen fra Odense kommune. På en skala fra 0 til 5 ligger alle borgernes evalueringer mellem 4 og 5. Og det er med det afsæt, at Odense Kommune nu har godkendt løsningen som del af tilbuddet til særligt yngre demente borgere, der bor i eget hjem.

[Kolding og Fredericia kommuner](#)

Kolding og Fredericia kommuner har i 2017 fået midler fra Sundhedsstyrelsen til et rådgivnings- og aktivitetscenter for demente og pårørende. (Regeringen og satspuljepartierne har sat 37,5 mio. kr. af til 12-15 rådgivnings- og aktivitetscentre for mennesker med demens og deres pårørende i Danmark). Formålet er at skabe tilbud med nem adgang for demente og deres pårørende. Centret skal samarbejde med frivillige, civilsamfundet og sundhedsområdet; Samarbejde mellem Sygehus Lillebælt/Psykiatrien, SDU, UCL, Kolding Designskole, Alzheimerforeningen, Frivilligcentret, Ældresagen, Sct. Georgs Gilderne, Fredericia Idrætsfelterskole, Røde Kors og Rema 1000. Der kommer et fysisk rådgivnings- og aktivitetscenter i Kolding og Fredericia kommuners sundhedshuse og et samarbejde på tværs af kommunegrænsen om grupper af demente og/eller pårørende. Tilbuddene er få og små. F.eks. et til unge demente og børn af demente. Der vil også blive samarbejdet omkring uddannelse og vidensdeling både for frivillige aktører og for ansatte.

[Aalborg Kommune](#)

Aalborg Kommune vil medvirke til at reducere risikoen for at ældre udvikler demens, styrke den tidlige opsporing, afbøde følgevirkninger ved en demenssygdom og understøtte, at borgere med demenssygdomme forbliver aktive længst muligt i eget liv. Målene er at iværksætte tiltag, så:

- at risikoen for at ældre borgere udvikler demenssygdomme nedsættes med 20 %
- at samtlige medarbejdere i Ældre og Sundhed kan opfange tidlige tegn på demenssygdom
- at funktionsevnen hos borgere ramt af demenssygdomme øges vha. fysisk og mental træning
- at etablere gennemgående personalegrupper omkring borgere med demens
- at etablere demensplejecentre geografisk fordelt i kommunen.

[Aarhus Kommune](#)

Kommunen vil skabe det bedst mulige liv for mennesker med demens – på trods af demensen. Målsætningen er, at der gennem tidligst mulig indsats skabes grundlag for at kunne sætte ind med de redskaber, metoder og hjælp, som der er belæg for kan medvirke til at skabe et meningsfyldt og værdigt liv på trods af demens. Gennem denne tidlige indsats er det ønsket, at

kommunen medvirker til, at man kan fortsætte det kendte liv i kendte rammer så længe som muligt.

Næstved Kommune

Kommunen har følgende mål fokuseret på temaet: 'Aldrig alene med demens'. Målene er at:

- afdække og udvikle tilbud, der fremmer den demensramte borgers muligheder for at (gen)vinde verden som mulighed
- tilbyde rådgivning og vejledning til sociale problemstillinger
- skabe mulighed for nye relationer og netværksdannelse
- udvikle en model for nem indgang og gennemskuelighed i tilbud på tværs af kommunale centre
- opnå højeste udredningsrate i Region Sjælland

Stevns Kommune

Borgere med begyndende demenssymptomer og deres pårørende samt alle medarbejdere deres center skal kende til Stevns Kommunes tilbud. Målet er, at borgere og pårørende i Stevns Kommune i alle demenssygdommens faser oplever en rettidig, kompetent og relevant indsats.

Hillerød kommune

Hillerød kommune har en unik mulighed for at tænke det demensvenlige samfund ind i fundamentet af lokalsamfundet i den nye bydel, Favrholm. Hillerød kommune vil udnytte dette til at afsøge, hvordan det demensvenlige samfund kan styrkes ved at bygge bofællesskab for demensramte borgere og pårørende i sammenhæng med plejecenter for at skabe den gode overgang fra hjem til plejebolig. Man vil kunne bygge bofællesskabet med henblik på, at pårørende kan hjælpe hinanden i hverdagen. Etablere bofællesskaber og plejecentre, der er åbne til det omkringliggende bysamfund med fx en café, sammenhæng til daginstitution og anvende den daglige trafik af gående fra den nye station til det nye sygehus, som en positiv forstyrrelse på bygningens ene side. Hillerød Kommune ønsker at beskrive muligheder for byplanlægning, så der skabes bro mellem kulturer og alder. Ved at skabe et lokalsamfund, der inddrager både samfund og den sygdomsramte, kan man undgå eksklusion, ensomhed og isolation.

Varde kommune

Varde kommune har en vision om at skabe de bedst mulige rammer og vilkår for borgere med demens og deres pårørende. Ud fra tankegangen "Længst muligt i eget liv - også med demens", arbejder Varde kommune målrettet mod at understøtte borgernes hverdagsliv, egenomsorg og funktionsevne. Et væsentligt element heri er tidlig opsporing og udredning, således at den rette støtte og behandling kan sættes ind og være med til at skabe et bedre sygdomsforløb. Derfor har Varde kommune et mål om, at flere borgere skal tidligt opspores og udredes.

Regionsprojekter på sygehuse – eksempler

Sygehus Lillebælt

Sygehuset har modtaget midler fra Den Nationale Demenshandlingsplan om at styrke viden og kompetencer hos medarbejdere, der har med mennesker med demens at gøre.

Sydvestjysk Sygehus

Sygehuset har ligeledes modtaget midler fra Den Nationale Demenshandlingsplan om at styrke viden og kompetencer hos medarbejdere, der har med mennesker med demens at gøre.

OUH Odense Universitetshospital – Svendborg Sygehus

OUH, Svendborg Sygehus fået den største bevilling fra Den Nationale Demenshandlingsplan af de tre sygehuse, som har modtaget midler i Region Syddanmark. Midlerne skal bruges til kompetenceløft inden for demens af alle ansatte og dermed understøtte visionen om et demensvenligt sygehus.

Der etableres bl.a. et demens specialist team med demens-nøglepersoner på tværs af afdelinger på OUH Svendborg Sygehus. De skal sammen undervise øvrige medarbejdere, så alle medarbejdere som minimum opnår viden og kompetence om demens på basisniveau. Projektet hænger sammen med to kommunale projekter i Fåborg-Midtfyn og Svendborg kommuner, som har fokus på, at de rette informationer følger med patienter/borgere med demens, når den demente skifter mellem sygehus og kommune.

Aktører inden for demensområdet

- Nationalt Videnscenter for Demens: <http://www.videnscenterfordemens.dk>
- Hukommelsesklinikken (under Nationalt Videnscenter for Demens): <https://www.rigshospitalet.dk/afdelinger-og-klinikker/neuro/neurologisk-klinik/hukommelsesklinikken/Sider/default.aspx>
- Ældresagen: www.aeldresagen.dk
- Alzheimerforeningen: www.alzheimer.dk
- Parkinsonsforeningen: www.parkinson.dk
- Demensven (under Alzheimerforeningen): <https://demensven.dk>
- Sundhedsstyrelsen, Enhed for ældre og demens: <https://www.sst.dk/da/om-os/organisation/aeldre-og-demens>
- Kommunernes Landsforening: www.kl.dk
- Welfare Tech www.welfaretech.dk
- CoLab: www.colab-denmark.dk